

DR. ORMÁNDI JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Nevelés Dániában

Az Országos Közoktatási Intézet (OKI) és a Nemzetközi Oktatási Központ (IUC–Europe) szervezésében 1993 őszén Dániában tanulmányúton vettünk részt, ahol élményszerűen is megismerkedtünk a dán oktatási rendszerrel.

A dán kormány a népesség magas iskolázottsági szintjét biztosítja. Minden évben 2 és fél millió dán állampolgár vesz részt az oktatásban, amelyet egészben vagy részben a kormány finanszíroz. Ez a szám a népesség közel felét teszi ki. A 2 és fél millió közül 1 millió olyan gyermek és fiatal, akik elemi iskolába vagy ifjúsági és továbbképző tanfolyamokra járnak. Másfél millió felnőtt jár szabadidős oktatásra. A fiatalok 75%-a az elemi iskola után elvégez valamilyen képesítő tanfolyamot. A dán munkásság egyre képzetettebbé válik, mivel egyre többen végeznek el kiegészítő szakmunkásképző tanfolyamokat vagy továbbképző és felsőfokú kurzusokat.

Dánia bruttó nemzeti termékének 6%-át az oktatásra fordítják. Ez jóval több mint 40 milliárd koronát jelent (1 dán korona–15–Ft). A hadseregére a GDP-nek csak 2%-át fordítják. A számadatok igazolják, hogy az oktatást kiemelt fontosságú ágazatként kezeli a dán kormány.

ÁLTALÁNOS NEVELÉSI IRÁNYOK

Dániában kormánycél az, hogy magas oktatási színvonalat biztosítsanak a népességnek. Az oktatás 9 évig kötelező, azt követően pedig a fiataloknak általános tudást és szakmára irányuló képzést kínálnak az ifjúsági tanfolyamok éppúgy, mint a továbbképző és felső fokú tanfolyamok.

A felnőtteknek szakmai továbbképzést kínálnak fel, ami új munkahelyi feladatok elvégzéséhez ad képesítést. Szabad idejükben érdeklődésüknek megfelelő képzésre is van lehetőségük.

Az oktatáspolitikát azoknak a törekvéseknek a része, amely az ipari szektorban a népesség növekedésének elősegítésére, valamint a versenyképesség, a foglalkoztatási helyzet és a fizetésmérleg javítására irányul.

Az üzleti szektor dolgozóinak olyan tudás és képességek birtokában kell lenniük, amellyel alkalmazkodni tudnak az új technológiákhoz, a megváltozott termelői folyamatokhoz és az új piaci lehetőségekhez. Ha nem, akkor ezek a törekvések aligha lesznek sikeresek.

Azokat a tanfolyamokat részesítik előnyben a dán oktatáspolitikában, amelyek a technológiát és az export kiterjesztését célozzák.

Hasonlóképpen általános jelenség az oktatáspolitikában, hogy gyorsan és a lehető legnagyobb rugalmassággal kiterjesztik azoknak az elemi tanfolyamoknak a befogadóképességét, amelyek kedvező álláslehetőségeket kínálnak, és a piacképes szakmák felé irányulnak. Egyidejűleg csökkentik a létszámot azokon a területeken, ahol az álláskilátások kedvezőtlenek, vagy pedig a tanfolyamokat módosítják úgy, hogy az új tárgyak, elvárások alapján javuljanak a munkahelyi kilátások.

A nemzetközivé válás az oktatáspolitikának szintén fontos része az oktatási rendszer minden területén. Az ismételt fizetésimérleg-hiányok hangsúlyozzák, hogy az üzleti élet

fokozottabban válják nemzetközivé, – és így az oktatási szektor is. A tanulóknak több lehetőséget nyújtanak külföldi tanulmányokon való részvételle, és igénybevehetik az EK-csereprogramot is.

Az oktatáspolitikát továbbá törekszik a *nevelési rendszerben a rugalmasság* legmagasabb fokára.

Ha az újító törekvéseknek jó esélyük lesz a várható sikerre, a helyi oktatási intézményeknek meg kell adni a lehető legnagyobb szabadságot arra, hogy a fennálló gazdasági rendszerben újítóak legyenek.

A jövőben a „használó” kérésére fokozott hangsúlyt és a nagyobb szabadságot kívánnak biztosítani annak érdekében, hogy a tanfolyamok illeszkedjenek a helyi és területi szükségletekhez. Az intézmények részéről a takarékosági költségudatot is szorgalmazzák.

Dániában azt az irányzatot, hogy az emberek minél nagyobb számban váljanak *vállalkozóvá*, azzal ösztönzik, hogy az oktatási rendszer minden szintjén érdeklődést keltenek ezen életmód iránt, és egyre nagyobb számban ajánlanak speciálisan erre irányuló tanfolyamokat.

Az Oktatási Minisztérium a magáncégekkel való együttműködésben főként arra törekszik, hogy átadja oktatási módszerét a külföldi országoknak.

ELEMI ISKOLA

Dániában a gyerekeknek 9 évig *kötelező az oktatás*. Mindehhez hozzáadódik még az egyéni iskolai előkészítő osztály és a tizedik iskolaév is. Jelenleg megközelítőleg 650000 gyerek jár elemi iskolába.

A gyerekek első iskolaévüket 6–7 évesen kezdik. A szülőknek szabad választási lehetőségük van az állami iskolák és a magán elemi iskolák között. Az előbbieken a tanítás ingyenes, az utóbbiakban a tandíj 15%-át a szülők fizetik. Megközelítőleg a gyermekek 90%-a jár állami iskolába és 10%-a magán elemi iskolába. A második adat az utóbbi években emelkedett, de úgy tűnik, most stabilizálódik.

A diákok, bár iskolaéveiket együtt töltik, a nyolcadik és a tizedik osztályban számos tárgyból fakultációt választhatnak.

Speciális oktatást ajánlanak a gyengébb tanulóknak, hogy elősegítsék tanulmányaik eredményességét. A speciális oktatásra irányuló törekvések az utóbbi időben nagymértékben megnöttek, de most kezdenek veszíteni jelentőségükből egyrészt az oktatás rugalmasabbá válása és differenciálása következtében, másrészt a gyermekek közti különbségeket egyre nagyobb mértékben kezdik elfogadni.

Az osztályfőnök-rendszer segít az oktatási és társadalmi problémák megoldásában. Az osztályfőnök az, aki az egész osztály iskolai pályafutását végigköveti, közvetítő szerepet játszik az iskola és az otthon kapcsolatában.

A kilencedik és a tizedik osztály befejezésével a tanulók a fő tantárgyakból *záróvizsgákat* tehetnek.

A diákok a tizedik osztályban fakultatívan tanulhatnak számos nem hagyományos tantárgyat, például a gyakorlati életre vonatkozóan. Ezeket a tanulás iránt kevésbé érdeklődő gyerekek is szívesen választják.

Egy iskolaév általában 200 napot tesz ki. A heti óraszám függ az évfolyamtól is, ez 15 és 34 óra között változik.

A maximális *tanár-diák* arány 1:28. Az átlagos tanár-diák arány 1:19. Speciális oktatásban egy időben csak a diákok egy kis száma részesül. A születési arányszám csökkenésével a diákok száma is csökkenni fog a következő 10 évben, kb. 24%-kal.

Az elemi iskolák fő szabályzatrendszere becikkelyezett törvényekben és közigazgatási rendszabályokban gyökerezik. Az Oktatási Minisztérium irányelveket közöl az egyes tantárgyak tenmenetével kapcsolatban. Minden iskola kidolgoz egy tantervet, amely a

Kor	Középfok utáni oktatás (19 év)	RTO	RTO	KTO	HTO
19	Fiatalok oktatása (16-18 é.)	Középfok feletti szakmai képzés Alapfokú szakmai oktatás Tanonc tanfolyam (Gyakorlati képzés) Alapfokú gyakorlati képzés (műszaki szakemberek és mások)	Általános középfok feletti szint Magasabb szintű kereskedelmi vizsga (HHX)* Magasabb szintű gyakorlati vizsga (HTX) Felső középfokú iskolák Felső középfokú oktatás felnőtteknek Felsőfokú előkészítő felvételi vizsga (HF)		
18					
17					
16					
15	„Folkeskole” Alapfokú és alacsonyabb középfokú oktatás (7-16 é.)		1-9/10. osztály		
14					
13					
12					
11					
10					
9					
8	Iskola előtti intézmények (0-6 é.)		Bölcsőde Óvoda Előkészítő		
7					
6					
5					
4					
3					
2					
1					

* A magasabb kereskedelmi vizsga vagy egy-két éves kiegészítő tanfolyam.

RTO = Rövid távú oktatás

KTO = Közép távú oktatás

HTO = Hosszú távú oktatás

tanárok számára kötelező. A tanárok beleszólhatnak abba, hogy a Művelődési Szabályzat hogyan tervezi és szervezi meg a munkájukat.

Dánia mind a 277 elemi iskolája a területén lévő iskolarendszer számára létrehoz egy működési szabályzatot. Ebben a szabályzatban minden egyes iskola tanácsa rögzíti az iskola tevékenységének *részletesebb alapelveit. Az iskolatanács szülőkből, tanárokból és diákokból áll.* A magán elemi iskolákat bizottság irányítja.

Ingyenes az orvosi és fogorvosi ellátás, és díjmentes a távolabb lakó gyermekek számára az iskolába szállítás is.

A helyi újtási tervek és az ezekből nyert tapasztalatok hozzájárulnak a Központi szabályzat megváltoztatásához. Néhány változtatási tervet az állam pénzügyileg támogat.

Dánia mind a 16 megyéjében megszervezik és pénzügyileg támogatják a súlyosan fogyatékos gyermekek tanulási lehetőségeit, például a süketeket, a vakokat és a szellemileg károsultakat. Ezen diákok egynegyede részt vesz az elemi iskolai oktatásban, a többiek pedig a megyékben számukra létrehozott speciális iskolákba járnak.

A 14–18 éves fiatalok a továbbképző iskola részéről speciális ajánlatokban részesülnek, mint például a tanfolyamok, amelyek általános oktatást nyújtanak, és gyakorlati tárgyakra irányulnak, mint például a sportra. A tanfolyamok általában egy évig tartanak, és minden évben mintegy 150000 fiatal vesz részt rajtuk. Az a 200 iskola, amely magánalapítású gyakran speciális ideológiával rendelkezik. Üzemeltetési költségeiket és a diákok egy részének megélhetését gyakran az állami és helyhatósági támogatások fedezik.

A helyhatósági fiatalok iskolája kb. 200 ezer résztvevőt számlál. *Felkészítő tanfolyamait speciális, például gyakorlati tárgyakból 14–18 éves gyerekeknek ajánlja.* Ezek az órák általában a szabadiidőben folynak. A körülbelül 63 iskola – amely elsősorban magán alapítású, központi és helyhatósági támogatásban részesül – bevételéhez hozzáadódik a különböző általuk előállított termékekből befolyó jövedelem.

Néhány szimpatikusnak tűnő észrevétel Dánia oktatási rendszeréről:

- A nemzeti tradíciókra épített iskolarendszer sikeres összekapcsolása a társadalom mindenkori „piaci igényeivel”.
- A dán nép demokratizmusa és nyitottsága. Nemzeti identitásuk őszinte, természetes vállalása.
- Gyermekcentrikusság és természetközelség.
- A szorgalom és szerénység fontos értékek.
- Az iskolákban minden esetben az egész embert, a teljes személyiséget fejlesztik.
- A tanár–diák kapcsolat nem a tekintélyen, hanem a tiszteleten és szereteten alapul.
- Valamennyi iskolai épület egyszerű, nem túlzó, de ugyanakkor modern, jól szolgálja az oktatási–nevelési funkciót.
- A feszültségmentes és sikerorientált személyiségfejlődés biztosítéka, hogy 7. osztályig jegyekben történő osztályozás nincs. Személyiségfejlődésük alakulásáról a pedagógusok szöveges értékelést készítenek.
- Az élő idegen nyelvek (angol, francia, német stb.) oktatására kiemelt figyelmet fordítanak. Magas heti óraszámokban oktatják. Nyelvi tanulmányokra külföldre utazhatnak, amelyet az állam anyagilag is támogat.
- A kultúrtörténet és vallás tanítása nem szűkül le a hittan oktatására, hanem megismerkednek a régi és napjainkban is létező világi irányzatokkal.
- A magyar általános iskolák számára is példaértékű lehet az önállóságra, a gyermekek cselekedtetésére, kreativitására épülő ismeretfeldolgozás.
- A gyakorlati képzésre minden iskolafokozaton nagy hangsúlyt fektetnek: háztartási ismeretek, kézimunka, fa–fém megmunkálás, vizuális és akusztikus művészetek stb.
- A tanulók jó iskolai komfortérzetének elengedhetetlen feltétele a játék.
- A demokratikus légkörű iskolákban az önkormányzatok, a szülők, a tanulók is magukénak érzik az iskolát, és van beleszólásuk abba, ami ott folyik. Nagyfokú rugalmasság tapasztalható szervezeti és tartalmi kérdésekben.